

Memo: de jeugd weer perspectief bieden in (en na) coronatijd (versie 3 feb 2021)

0. Aanleiding

Het coronavirus, maar met name de coronamaatregelen hebben een grote impact op jongeren blijkt uit verschillende onderzoeken¹. Het beeld o.b.v. deze onderzoeken wordt gestaafd door gesprekken met jongeren, de stuurgroep Jeugd en Corona, hoogleraren en wethouders². In deze memo lichten we kort toe:

- 1) Over wie hebben we het?
- 2) Wat zijn de knelpunten?
- 3) Wat doen we al?
- 4) Wat is nu het voorstel?
- 5) Wat hebben we nodig?

1. Over wie hebben we het?

1. Alle jeugd	<ul style="list-style-type: none"> • Kinderen (0-12) • Tiensers (13-17) • Jongvolwassenen (18-27)
2. Jeugd met kwetsbare positie	<ul style="list-style-type: none"> • Risico op kindermishandeling • Kwetsbare gezondheid in gezin • Zwervende jongeren
3. Jeugd met jeugdhulp	<ul style="list-style-type: none"> • Jongeren die niet thuis wonen • Jongeren met een beperking • Jongeren met lichte ondersteuning

2. Wat zijn de knelpunten (op hoofdlijnen)?

Voor de ontwikkeling van jongeren is nauw contact met leeftijdsgenoten essentieel¹. Het wegvallen van sport, onderwijs, stages, bijbaantjes en werk staan dit in de weg. Eenzaamheid, somberheid, depressies en daaruit voortvloeiend gedrag versterken de negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van jongeren. Dit geldt voor 1) alle jeugd, maar in bijzonder ook voor 2) jeugd met kwetsbare positie of 3) jeugd met jeugdhulp. De coronaperiode kan leiden tot blijvende schade bij een deel van de jongeren. Zo worden opleidingen niet afgerond, lopen jongeren te lang rond met psychische klachten en neemt de ongelijkheid tussen jongeren toe. In het VK schatten ze in dat vraag naar jeugd-ggz de komende jaren met 20-30% zal stijgen als gevolg van corona. In Nederland zien we dat:

- Kinderen en jongeren geven aan meer mentale gezondheidsproblemen te ervaren dan in 2018. Zo hebben ze bv. meer last van angstklachten (+15%). Ook is het percentage kinderen met dusdanig ernstige angstklachten dat er op zijn minst hulp aangeboden zou moeten worden, verdubbeld van 8% naar 16%.
- 74% van de jongvolwassenen (18-35 jaar) heeft last van mentale klachten t.o.v. 48% van de 65-plussers. Meest voorkomende klachten onder jongvolwassenen zijn stress (40%), eenzaamheid (38%) en aanhoudende vermoeidheid (36%).
- 60% van de jongeren met een chronische beperking heeft beperkte toegang tot de benodigde zorg en 10% heeft helemaal geen toegang tot zorg.

Alle signalen kunnen we categoriseren in 3 sporen:

- 1) **Bestaanszekerheid: werk/onderwijs/huisvesting (voor alle jeugd):** Jongeren willen zo veel mogelijk fysiek onderwijs volgen, stage lopen en een bijbaan hebben. Als ze klaar zijn met onderwijs willen ze perspectief op een baan en huisvesting. Voor veel jongeren was dit al

¹ Jongvolwassenen-de-kop-opers-voor-de-maatschappij-van-de-toekomst.pdf (nijl.nl) + Amsterdam UMC Locatie AMC - Coronamaatregelen maken jongeren angstiger en somberder + www.iso.nl/wp-content/uploads/2021/01/Eindrapport-Lieve-Mark-definitief.pdf

² Jongeren zijn behoorlijk flexibel, maar ze hebben het nu echt zwaar - NRC + Jongeren worstelen door corona: 'Perspectief zou helpen' | Het Parool + Wethouders willen snel een actieplan om de jeugd perspectief te bieden | Trouw

lastig (huizenmarkt, flexbanen, etc), maar in deze coronaperiode maken zij zich zorgen over hun bestaanszekerheid wat essentieel is voor perspectief.

- 2) **Mentaal welbevinden (voor alle jeugd):** Het brein van jongeren is nog ontwikkeling tussen het 25^{ste} en 30^{ste} levensjaar. Jongvolwassenen hebben meer behoefte aan sociale contacten en gaan anders om met tegenvallers dan volwassenen. Door de coronamaatregelen hebben jongeren minder mogelijkheden voor sociale interactie met leeftijdsgenoten en bepaalde volwassenen (leerkracht, mentor, trainer, etc..). Waar kinderen en jongeren tot 18 jaar nog uitgezonderd zijn van bepaalde maatregelen, geldt dit niet voor jongvolwassenen. Hierdoor is het mentaal welbevinden van veel jongeren verminderd en zijn meer jongeren eenzaam.
- 3) **Jeugdhulp & Veiligheid (voor jeugd met kwetsbare positie en jeugdhulp):** Voor jongeren met een (gezinslid met) kwetsbare gezondheid, in een onveilige situatie (kinder mishandeling/huiselijk geweld), met een levenslange en levensbrede beperking of jongeren in de jeugdhulp is het belangrijk dat zij zich veilig voelen en dat hun vaste structuur zoveel mogelijk behouden blijft en zorg en ondersteuning (incl. dagbesteding) wordt gecontinueerd.

3. Wat doen we al? (op hoofdlijnen)

Knelpunt	Routekaart	Steunpakket	Aanvullend beleid
Bestaanszekerheid: Onderwijs	Onderwijs is geprioriteerd en er zijn uitzonderingen in routekaart.	- Leerachterstanden (€ 282 mln) - Continuïteiten van onderwijs (€ 210 mln) - Devices (€ 25 mln) - Ventilatie (€ 360 mln)	- Nationaal programma onderwijs - Lesopstand.nl
Bestaanszekerheid: Werk	Uitzondering voor praktische onderwijs	- Jeugdwerkloosheid (€ 346 mln)	- Aanpak Jeugdwerkloosheid SZW/OCW
Bestaanszekerheid: Huisvesting	??	??	- Programma dak- en thuislozen (PM DMO)
Mentaal welbevinden	Sport en jeugdactiviteiten (tot 18 jaar) zijn geprioriteerd	- Steunpakketten sport (xx mln) - Jeugdpakket (€ 58,5 mln), waaronder 3,5 voor mentale gezondheid	- Ondersteuning d.m.v. handreikingen, leerbijeenkomsten, week van de dialoog. - Versterken landelijke initiatieven mentale gezondheid. - Handreikingen voor voorzieningen zoals buurthuizen - Een tegen eenzaamheid
Jeugdhulp & veiligheid	Continuïteit jeugdhulp (incl. dagbesteding en bezoeksregeling) Noodopvang Uitzonderingen voor kinderen in risico situaties	- Compensatie meerkosten in 2020 (€ 170 mln ³) en 2021.	- Afspraken rondom continuïteit van zorg en escalatie. - Ondersteuning d.m.v. handreikingen en Q&A's voor jeugdprofessionals. - Aanvullende maatregelen Geweld Hoort Nergens Thuis (campagne, chatfunctie, etc..)
Informatie	Rijksoverheid.nl		- www.nji.nl/coronavirus met Q&A's voor professionals e.a. - Coronasteunpunt

4. Wat is nu het voorstel?

Naast bovenstaande zaken zijn extra aanvullende voorstellen nodig. Onderstaande voorstellen kunnen onderdeel worden van het nieuw op te zetten jeugdplan:

- a) Wat kunnen we direct starten?

³ In 2020 is er € 170 mln. via het gemeentefonds uitgekeerd aan gemeenten ter compensatie van meerkosten als gevolg van corona in het sociaal domein. De omvang van de compensatie van de meerkosten in 2021 zal, conform 2020, worden vastgesteld op basis van een financieel onderzoek door een externe partij

- **Versterken luisterlijn/chat voor tieners en jongvolwassenen:** Voor het mentaal welbevinden van tieners en jongvolwassenen (12-27 jaar) gaan we inzetten op laagdrempelige ondersteuning (luisterlijn, chat, app, o.i.d.). Daarbij gaat het zowel om beter ontsluiten van de beschikbare hulplijnen etc., als om (door)ontwikkelen van nieuwe initiatieven, bv voor doelgroepen die nu nog onvoldoende bediend worden. Zo heeft de kindertelefoon aangeboden om met hun kennis en ervaring de luisterlijnen voor jongvolwassenen te versterken, te verbinden en te professionaliseren en zijn we in gesprek met NJi en de partijen achter jongerenhulponline.nl om te komen tot een keuzehulp/portal voor jongeren om snel gekoppeld te worden aan de juiste ondersteuning. Daarnaast gaan we een aantal veelbelovende landelijk initiatieven versterken en opschalen.
 - **Nationale Adviesraad Jeugd:** Veel kennis over jongeren wordt onvoldoende benut. Het Nederlands Jeugdinstituut roept samen met experts en het NJR het kabinet op een onafhankelijk Nationale Adviesraad Jeugd te installeren. Deze groep geeft, gevraagd en ongevraagd, advies op basis van de beschikbare expertise en gedegen, meerjarige monitoring van de effecten van de coronacrisis op jeugd. De adviezen van de Nationale Adviesraad Jeugd worden voorgelegd en gepresenteerd aan een Bestuurlijk Adviesorgaan Jeugd (BAOJ). Zo leunt de Nationale Adviesraad Jeugd op een sector-overschrijdend bestuurlijk en ambtelijk netwerk. Het BAOJ weegt de professionele adviezen op politiek-bestuurlijke haalbaarheid en wenselijkheid en adviseert vervolgens de betrokken minister(s).
 - **Buurthuizen/wijkcentra/bibliotheken/lege gebouwen open stellen:** Om (kwetsbare) jongeren elkaar fysiek en veilig te laten ontmoeten is het nodig om locaties open te stellen. Op dit moment is de ruimte in de regelgeving beperkt en wordt deze niet optimaal benut (handreiking voor buurt-/dorphuizen en wijkcentra). We willen een concreet voorstel uitwerken om deze locaties veilig te kunnen openen.
 - **Veiligheid/mishandeling in coronatijd/wat hebben jongeren nodig?** Naast de maatregelen die genomen zijn op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling en de recent verschenen wetenschappelijke inzichten is het goed om met jongeren het gesprek aan te gaan over welke oplossingen zij willen als het thuis niet veilig voelt. Daarom willen we met jongeren en met ervaringsdeskundigen in gesprek over wat jongeren helpt, wat ze kunnen doen en wat jongeren perspectief biedt als het thuis niet veilig is.
 - **Aanvullende voorstellen blijven welkom:** Jongerenorganisaties, gemeenten en organisaties uit het jeugddomein worden uitgedaagd om concrete voorstellen te maken die zij (eventueel met hulp van VWS) op korte termijn kunnen implementeren.
- b) Welke voorbereidingen moeten we nu treffen voor (middel)lange termijn?
- **1 september stip op de horizon:** Om jongeren meer perspectief te bieden t.a.v. onderwijs gaat de staatssecretaris a.s. donderdag met jongeren, minister van OCW en enkele experts (bv. Bussemaker, Crone) in gesprek hoe de concrete stip op de horizon eruit moet zien. Kunnen we bv. een plan maken om op 1 september fysiek onderwijs (MBO, HBO, WO) te realiseren? En wat is daarvoor nodig qua voorbereiding (bv. sneltesten)?
 - **Mentaal welbevinden in onderwijs:** In het Nationaal Programma Onderwijs ligt de focus op de cognitieve ontwikkeling van de jongere. Samen met het Nederlands Jeugdinstituut en experts wordt gekeken hoe de sociaal-emotionele ontwikkeling op een passende manier kan worden meegenomen. Experts geven daarbij aan dat het kind pas kan werken aan zijn cognitieve ontwikkeling als de sociaal-emotionele ontwikkeling niet vastloopt. Daarbij gaat het er volgens ons om dat we alle mogelijkheden (in aanvulling op gezonde schoolaanpak) rondom een school en kinderen/jongeren gaan inzetten om samen met school (en natuurlijk het gezin) er voor te zorgen dat kinderen zich in deze tijd toch zoveel mogelijk kunnen blijven ontwikkelen.
 - **Capaciteit jeugd-GGZ:** We ontvangen signalen dat er onvoldoende capaciteit is in de jeugd-GGZ maar kunnen dit beeld (vooralsnog) niet staven o.b.v. beschikbare data. GGZ NL vraagt hierbij om extra middelen. Wij denken dat dit (niet of) maar deels de oplossing

is, omdat er niet zomaar extra psychologen en psychiaters beschikbaar zijn. Ons voorstel is om met experts te kijken naar creatieve oplossingen zoals groepstherapie, zorginnovatie aangevuld met laagdrempelige ondersteuning.

- **Exitstrategie voor jongvolwassenen:** Bij afschaling van de maatregelen moeten we nadrukkelijk meewegen hoe jongeren veilig en verantwoord weer sociale contacten kunnen hebben met leeftijdsgenoten. Op korte termijn willen we verkennen welke mogelijkheden (bv sport) er zijn voor jongvolwassenen (18-27 jaar) in de routekaart. Er staat sinds medio december een adviesaanvraag uit bij het OMT.
- **Kostendelersnorm tijdelijk aanpassen:** We ontvangen signalen dat sommige jongeren niet meer bij hun ouders kunnen wonen omdat die financiële gevolgen heeft door de kostendelersnorm. Een verkenning is nodig wat de (juridische) mogelijkheden zijn.

5. Wat hebben we nodig?

Om dit jeugdplan succesvol te implementeren zijn de volgende zaken nodig:

- a) Duidelijke governance en helderheid in rollen en taken: Hiervoor doen wij op korte termijn een voorstel. We kijken daarbij naar stuurgroep jeugd en corona, nationale adviesraad jeugd, Doorbraakaanpak n.a.v. Halsema, DGSC-19 met MLT-team, de verschillende jongerenorganisaties en de betrokken departementen (BZK, OCW, SZW, JenV en VWS).
- b) Financiële middelen: voor de verschillende voorstellen wordt op dit moment een financiële doorrekening gemaakt.
- c) Communicatieplan: het is belangrijk om het geheel aan lopende en nieuwe activiteiten onder één paraplu te communiceren. Om jongeren perspectief te bieden is eenduidige communicatie essentieel.
- d) Gezamenlijk startmoment: voor jongeren maakt het niet uit of een plan vanuit gemeenten, VWS of OCW komt. Zij zien dit (terecht) als één overheid. Het zou daarom goed zijn als de Staatssecretaris van VWS samen met de minister(s) van OCW en voorzitter van de NJR een gezamenlijke persconferentie houden. Minister Slob heeft al aangekondigd om op 1 maart het Nationaal Onderwijs Programma te presenteren.

Visuele weergave plan jeugd (bovenop bestaande initiatieven)



Bijlage 1: De stuurgroep Jeugd en Corona gaf het volgende mee (29 jan):

- Uit advies JDC blijkt: Jongeren willen een concrete stip op de horizon. Ze willen af van het heen-en-weer beleid. Liever nu een harde boodschap (alles dicht tot de zomer) om in de tussentijd samen aan een plan te werken voor de (middel)lange termijn.
- Er is behoefte aan een integraal plan. Geen losse initiatieven die daarna lastig te verbinden zijn. Voorbeeld: mentale gezondheid moet onderdeel zijn van onderwijs. Want kinderen die op sociaal-emotioneel vastlopen kunnen lastig werken aan hun cognitieve ontwikkeling.
- Hou oog voor alle 3 de groepen jongeren. Juist jongeren met een kwetsbare gezondheid hebben het extra lastig als er weer wordt afgeschaald terwijl zij nog niet beschermd zijn.
- Zorgprofessionals moeten kunnen doen wat nodig is. Zware/acute zorg professionals mogen niet gehinderd worden door budgetplafonds en administratieve vertragingen.
- Het heropenen van buurthuizen en wijkcentra draagt bij aan veilige sociale interactie voor (kwetsbare) jongeren.
- Om te voorkomen dat jongeren dakloos worden kan de kostendelersnorm tijdelijk aangepast worden.
- Veel kennis wordt nog niet benut. Professionals en NJi willen een platform met status (bv taskforce of Jeugd OMT) starten om kennis te bundelen, te voorzien van een expertconclusie en daarmee het beleid beter te voeden. *@Nji en professionals*.
- De kindertelefoon is er voor jeugd tot 18. In steden zijn er mooie initiatieven voor jongvolwassenen maar nog heel kleinschalig en fragmentarisch. De Kindertelefoon wil deze initiatieven versterken, vergroten en opschalen. *@Kindertelefoon*
- **Conclusie:** Duidelijk signalen, mooie ideeën 'en nu daden'. Voor donderdag 4 februari komt VWS met een voorstel voor het plan incl. taskforce.